

Biuletenio tematika ir tema

Kultūra ir kultūros politika

**Biuletenio laidos antraštė, probleminis klausimas
Gedimino kalno tvarkybos darbų chronologija****Esminiai žodžiai**

Gedimino kalnas, Vilnius, nuošliaužos, tvarkybos darbai, paveldo apsauga, ekstremali padėtis, finansavimas

Serija ir registracijos numeris

R-2024-10

Leidimo data

2024-12-30

Leidimo vieta

Vilnius

Žanras Analitinė apžvalga Kita**Šaltiniai: kategorijos**

-
- Teisės aktai
-
- Politinė komunikacija
-
-
- Analitinių centrų kūriniai / leidiniai
-
- Žiniasklaidos turinys
-
-
- Socialinių tinklų turinys
-
- Statistiniai duomenys
-
- Mokslo darbai
-
-
- Metainformaciniai produktai
-
- Išviešinti slapti / privatūs duomenys

Šaltiniai: nuo - iki2016 01 01 -
2024 12 20**Šaltiniai: kalbos**

-
- Lietuvių k.
-
- Lenkų k.
-
-
- Anglų k.
-
- Kitos ES kalbos
-
-
- Rusų k.
-
- Kitos

Citavimui (APA stiliumi) Nacionalinė biblioteka, Informacijos analitikos skyrius (2024). *Gedimino kalno tvarkybos darbų chronologija* (R-2024-10). Vilnius.**Kontaktiniai duomenys**

Informacijos analitikos skyrius; analitika@lnb.lt. Nacionalinė biblioteka, Gedimino pr. 51, 01109 Vilnius.

Turinio apžvalga

Šiame darbe:

- pristatoma ekspertinė 2016 m. Gedimino pilies kalno šlaitų būklės ir jų tvarkymo programos vertinimo ataskaita, kuri sudarė tolimesnių kalno tvarkybos darbų pagrindą;
- apžvelgiama 2016-2024 m. žiniasklaidoje skleidžiama viešoji komunikacija Gedimino kalno tvarkybos darbų tema;
- pateikiama akcentų ir įžvalgų.

1. Įžanga

Kultūros paveldas – gyvas mūsų praeities liudininkas, išsaugantis gerai žinomų ar seniai pamirštų įvykių pėdsakus. Nekilnojamasis kultūros paveldas yra vertingas praeities reliktas ir dokumentas, istorinės raidos liudininkas, turėsiantis didelę kultūrinę reikšmę visuomenei ir ateityje. Todėl kultūros paveldo išsaugojimas ir perdavimas ateities kartoms yra aktualus, o šio tikslo įgyvendinimas yra sudėtingas ir atsakingas procesas.

Anot menotyrininkės Editos Povilaitytės, „Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, patyrusiose daugybę okupacijų ir valdžios pasikeitimų, nei teoriškai, nei praktiškai nebuvo nuoseklaus paveldo išsaugojimo idėjų plėtojimo – dėl to konservavimo darbams laikui bėgant trūko vientisumo“.¹ Taip pat priduriama, kad šalyje „didžiausia paveldosaugos kliūtis per visą XX amžių buvo lėšų trūkumas“.²

1994 m. gruodžio 17 d. 18-osios UNESCO Pasaulio paveldo komiteto sesijos Tailande metu Vilniaus istorinis centras kartu su Gedimino pilies kompleksu buvo įrašyti į Pasaulio paveldo sąrašą. Šios kultūros paveldo vertybės turi ypatingą apsaugos statusą, dėl to jiems taikomi ir specifiniai tvarkybos reikalavimai. UNESCO Lietuvos nacionalinės komisijos tinklapyje nurodoma, kad „Vilniaus istorinio centro apsaugą užtikrina konkrečios nuostatos, apibrėžtos Nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme, Valstybinės kultūros paveldo komisijos įstatyme, Saugomų teritorijų įstatyme ir kituose teisės aktuose. Įstatymo galią Vilniaus senamiesčio valdymui taip pat turi Lietuvos Respublikos ratifikuoti tarptautiniai dokumentai. Vertybės savybes saugoti padeda Vilniaus miesto strateginis planas, Vilniaus miesto bendrasis planas, Vilniaus senamiesčio apsaugos reglamentas“.³

¹ Povilaitytė, E. (2016). *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. Prieiga per internetą:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042816306966?via%3Dihub>

² Ten pat.

³ UNESCO Lietuvos nacionalinė komisija. Vilniaus istorinis centras. Prieiga per internetą: <https://www.unesco.lt/kultura/pasaulio-paveldas/pasaulio-paveldas-lietuvoje/vilniaus-istorinis-centras>

Nuo 2016 m. besitęsianti Gedimino kalno tvarkybos istorija rodo, kad šiuo metu susiduriama su nefinansinio pobūdžio nekilnojamo kultūros paveldo tvarkybos problemomis. Šioje apžvalgoje bus nušviečiama Gedimino kalno tvarkybos darbų chronologija bei pasiekti rezultatai.

2. 2016 m. Gedimino pilies kalno šlaitų būklės ir jų tvarkymo programos vertinimo ataskaita

2016 m. vasario mėnesį Gedimino pilies kalno šiaurės vakariniame šlaite įvykusi grunto nuošliauža vėl atkreipė dėmesį į kalno šlaitų ir statinių apsaugos problemas. Iki tol kurį laiką didesnių nuošliaužų buvo išvengta. Gedimino kalno pilių komplekso valdytojas – Lietuvos nacionalinis muziejus (LNM) – kreipėsi į Lietuvos mokslų akademiją, prašydamas atlikti nepriklausomą rengiamos Gedimino kalno šlaitų ir statinių būklės stebėsenos, tvarkybos darbų ir eksploatacinės priežiūros programos ekspertinį vertinimą bei pateikti išvadą dėl kalno problemų sprendimo. Suburta mokslininkų darbo grupė kalno šlaitų būklę įvertino paveldosaugos, istorijos, archeologijos, geologijos, hidrogeologijos, botanikos ir technologijos aspektais. Toliau pateiksime keletą svarbiausių darbo grupės išvadų, remiantis kuriomis ir vykdomi pagrindiniai kalno tvarkybos darbai:⁴

Paveldosauga. Gedimino kalno šlaituose nuošliaužų, plyšių, įgriuvų, įslūgų atsiranda nuolat, todėl ir kalno tvarkymas turi būti nuolatinis darbas. Pirmieji piliakalnių gelbėjimo valstybiniai projektai buvo realizuoti 7–8 dešimtmetyje, tačiau, kaip teigiama, dėl kompetencijų stokos, dauguma jų nepavyko. 1991 m. inicijuota „Lietuvos piliakalnių išsaugojimo programa“, kuri buvo finansuojama iš valstybės biudžeto.

Nuošliaužos Gedimino kalne nėra vien tik pastarųjų metų, kai kalbama apie jo būklę, fenomenas. 2004 m. po kovo mėnesio liūčių kalno rytiniame šlaite virš pėsčiųjų tako susidarė atvira nuošliauža. 2008 m. kovo mėnesį tame pačiame rytiniame kalno šlaite vėl įvyko nuošliauža, didesnė už buvusią – šlaitu žemyn iki pėsčiųjų tako nuslinko nestabilus grunto masyvas.

Reikšmingesni kalno tvarkybos darbai prasidėjo dar 2010 m. Pirmame tvarkybos darbų etape buvo stabilizuotos grėsmę keliančios šlaitų deformacijos. 2011–2014 m. vyko antrasis tvarkybos darbų etapas, kai kurių statinių konservavimo ir restauravimo darbai, sutvirtintos kalno papėdės, stabilizuotos erozijos pažeidžiamos vietos.

2016 m. vasario ir spalio mėnesiais Gedimino kalno šiaurės vakariniame šlaite vėl įvyko dvi nuošliaužos, po kurių susirūpinta, jog kalno būklė gali tapti kritinė.

Archeologija. Gedimino pilies kalno archeologiniai tyrimai fragmentiškai vykdyti nuo 1930 m. Sistemingiau tirta 1958–1959 m., tuo metu buvo aptiktas ankstyviausias kultūrinis sluoksnis (I tūkstantmečio pradžia). 1960 m., 1977 m., 1978 m. buvo tirtos elektros kabelių trasos, 1981–1982 m. tirta šiaurinė ir šiaurės-vakarinė dalys, kur būsimo keltuvo vietoje fiksuotas 2,5–3,8 m storio kultūrinis sluoksnis.

1995 m., atliekant vakarinio kalno bokšto ir gynybinės sienos tvarkybos darbus, tirtos įvairios kalno aikštelės ir papėdės vietos, 1996 m. buvo tyrinėjama muziejaus pastato aplinka, tvirtinama šiaurinė Pilies kalno papėdė, pažemintas kiemo paviršius. 2003 m. archeologiniais tyrimais nustatyta, kad kalno papėdėje keltuvo prieigose yra iki 7 m storio kultūrinis sluoksnis.

Ataskaitoje buvo konstatuojama, kad Gedimino kalne vykdyta nedaug archeologinių tyrimų, ne visos ataskaitos buvo parengtos, dalis dokumentacijos dingo. **Taigi sistemingų archeologinių tyrimų ilgą laiką nebuvo, o išlikę duomenys padriki.**

(Šią nuostatą patvirtino ir faktas, jog paskutinių 2017–2019 m. vykusių kasinėjimų metu Gedimino kalne buvo rasta 20 palaidotų 1863–1864 m. sukilimo dalyvių palaikų. Tarp jų buvo ir sukilimo vadų – Ziganto Sierakausko ir Konstanto Kalinausko palaikai).⁵

Hidrogeologija. Nesudėtingas kalno geologinis pjūvis užtikrina gana paprastas hidrogeologines sąlygas. Gedimino kalno tvarkymo projekto svarbiausias tikslas – stabilizuoti nuošliaužų susidarymą kalno šlaituose. Tai hidrogeologinė ir geotechninė problema, kurią sukelia link šlaitų tekantis vanduo. Vienas pagrindinių rengiamų projektų uždavinių – išsiaiškinti, kur ir kiek teka vandens kalną sudarančiuose vandeninguose sluoksniuose.

Geologija. Pamatinis kalno sandaros elementas – priemolio sluoksnis vidurinėje kalno dalyje, kurio storis 12–24 m. Jis sutvirtina visą kalną, sumažina griovų susidarymo galimybes, nors ir sudaro prielaidas susidaryti nuošliaužoms. Pagrindinės grėsmės: nuošliaužos, solifliukcija, gilnamoji erozija (griovos), paviršinė erozija – nuoplovos. Veiksniai: gamtiniai, geologiniai, biologiniai, klimatiniai, žmogaus veikla. Nuošliaužų priežastys: deliuvio (susikaupusių nuosėdų) sudrėkimas,

⁴ Grigelis, A., Jankauskas, R., Jovaiša, E., Juodkazis, V., Kulvietis, G., Motuza, G., Naujalis, J., Ruzgas, V. (2016). Gedimino pilies kalno šlaitų būklės ir jų tvarkymo programos vertinimo ataskaita. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/311382657_Gedimino_pilies_kalno_slaitu_bukles_ir_ju_tvarkymo_programos_vertinimo_ataskaita_sudare_Algimantas_Grigelis_Lietuvos_mokslu_akademija_Vilnius_2016_m_spalio_18_d_25_p_iliustr_Lith

⁵ Jačauskas, I. Baigti archeologiniai tyrimai Gedimino kalne, sukilėlio išoros palaikų nepavyko aptikti. (2019 m. rugsėjo 18 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1098586/baigti-archeologiniai-tyrimai-gedimino-kalne-sukilelio-isoros-palaiku-nepavyko-aptikti>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Cituojant arba naudojant šį šaltinį, nuoroda į Nacionalinę biblioteką yra būtina. Šioje apžvalgoje pateikiamas turinys nėra oficiali Nacionalinės bibliotekos nuomonė.

LNB / IAS / R / 2024-12-30 / Psl. 2 iš 9
© Nacionalinė biblioteka, 2024. / Слава Україні!

„pasunkėjimas“, deliuvio-priemolio sankabumo dėl sąlyčio sudrėkimo sumažėjimas, šlaitų papėdės nukasimas. Buvo rekomenduojama atlikti kompleksinius kalno tyrimus, sudaryti stebėsenos, priežiūros ir tvarkybos darbų programas.

Botanika (šlaitų apsodinimas). Istoriniais laikais Gedimino pilies kalnas buvo neapsodintas jokiais medžiais. 1955 m. Gedimino pilies kalno šlaituose specialiai buvo pasodinta apie 500 paprastųjų klevų. 2011–2013 metais visi kalno šlaituose augę medžiai buvo iškirsti. Sprendimas apsodinti Gedimino pilies kalną klevais buvo klaidingas ir neperspektyvus dėl netinkamai parinktos medžio rūšies.

Kalno apželdinimo sumedėjusiais augalais pagrindiniai tikslai galėtų būti du: 1) apsauga nuo erozijos, 2) patrauklios lankytojams, artimos natūraliai gamtinės aplinkos sukūrimas. Kalno apželdinimui ateityje naudojami augalai turėtų būti tik vietinės kilmės medžiai ir krūmai. Kitos reikiamos jų specifikos a) neaukšti, b) nereiklūs dirvožemio sąlygoms, c) atsparūs oro užterštumui, d) atsparūs vėjovartai, e) turintys santykinai galingas šaknų sistemas.

Taip pat kalbama apie šlaitų žolinės dangos situaciją. Kadangi Gedimino pilies kalnas yra reprezentacinė vieta, todėl augantys žolynai čia pjaunami dėl estetinių tikslų. Bet dėl to šaknų sistema silpnėja, tai neigiamai veikia velėnos susidarymą. Teigiama, kad daugiametės žolės galėtų tikti šlaitų nuošliaužoms stabilizuoti, apsaugant dirvožemio sluoksnį, esantį nuo paviršiaus 0–20 cm.

Rekomenduojama parengti lokalų žolynų pagerinimo projektą, t. y. vykdyti šlaitinius daugiamečių žolių sodinimo darbus, atkreipti dėmesį į šlaitų augimviečių skirtingas augimo ir mikroklimatines sąlygas, vandens režimą.

Vibracijos poveikis. Vibracijos procesų galimas poveikis Gedimino kalno ir priešpilio šlaitų bei statinių būklei, turimais duomenimis, vertinamas kaip nežymus, tačiau būtini stacionarūs stebėjimai. Pabrėžiama, jog Gedimino pilies kalną šiuo metu veikia du virpesių šaltiniai: keltuvas ir transporto eismas aplink kalną. Funikulierius pakankamai lėtai juda bėgiais ir jo masė yra santykinai maža. Jo sukelti virpesiai yra aukštesnio dažnio, todėl didelės įtakos kalnui neturi. Transporto eismo poveikį įvertinti sunkiau, kadangi jis sukuria dinamines apkrovas gana plačiame dažnių diapazone. Kadangi čia sunkiasvorio transporto eismas ribojamas arba draudžiamas, tai poveikis kalnui taip pat yra minimalus.

Sudaryta darbo grupė nubrėžė tolimesnes Gedimino kalno tvarkybos darbų gaires. Kai kurios pateiktos svarbiausios rekomendacijos – išsamūs archeologiniai tyrimai, kompleksiški geologiniai, geofiziniai ir hidrogeologiniai tyrimai ar 3D šlaitų modelio sukūrimas – jau įgyvendintos. Kalno šlaitų apželdinimas medžiais ir krūmais dar tik laukia savo eilės.

Nors Gedimino kalno tvarkymo darbų planas buvo pateiktas dar 2016 m., tačiau pačių darbų įgyvendinimas gerokai užtruko ir dėl įvairių priežasčių iki šiol nėra užbaigtas.

3. Gedimino kalno tvarkybos darbai 2016–2017 m.

2016 m. vasario 13 d. įvykus pirmajai didžiajai nuošliaužai buvo imtasi neatidėliotinių priemonių: pašalintas nuslinkęs gruntas, atlikta įvairių nemažos apimties grunto tyrimų, kalno aerokartografavimas, atlikti geofiziniai tyrimai, imtasi prevencijos priemonių, pažeista šlaito vieta liepos mėnesį uždengta specialia armuota apsaugine plėvele. Imta rengti Gedimino pilies kalno ilgalaikę nuolatinę stebėsenos, tyrimų, priežiūros ir tvarkybos programą.⁶

Lietuvos nacionalinis muziejus (LNM) parengė Gedimino kalno šiaurės vakarų ir vakarų šlaito tvarkybos – avarijos grėsmės pašalinimo, konservavimo, restauravimo, remonto, darbų projektavimo bei darbų atlikimo užduotį ir organizavo darbų pirkimo konkursą. 2016 m. spalio mėnesį LNM darbams atlikti pasirinko UAB „Virmalda“ ir UAB „Rekreacinė statyba“, kurios turėjo patirties tvarkant piliakalnius.⁷

Tuometinis Kultūros ministras Šarūnas Birutis ir LMN generalinė direktorė Birutė Kulnytė sutarė, kad dalis 2016 m. LNM veikloms skirtų lėšų (apie 250–300 tūkst. eurų) bus panaudota pradinių nuošliaužos likvidavimo darbų finansavimui. Taip pat pažadėta ieškoti papildomų finansavimo šaltinių, kadangi LMN neturi reikiamų lėšų kalno tvarkybos darbams atlikti.⁸

Kultūros ministro Biručio nuomone, Gedimino kalno problema yra ankstesnio neprofesionalaus darbo rezultatas, problemos buvo maskuojamos nereikšmingais darbais. Analizuojant negausią 1988–2010 metų Gedimino kalno šlaituose vykdytų darbų dokumentaciją aiškėja, kad kalno šlaitai buvo tvarkomi tik epizodiškai. „Spalio 10-ąją, gausiai palijus, nuošliaužos vietoje pakartotinai susiformavo nuošliauža. Tam įtakos turėjo 2000 metais Vilniaus pilių direkcijos įrengtų betoninių juostų (rostverų) kalno viršuje keliamos apkrovos. Šlaitų paviršinius (deliuvinius) sluoksnius buvo bandyta stabilizuoti naudojant gręžtinius poliūs ar inkarus, skverbiantis į pagrindines kalno geologines struktūras. Tačiau, kaip parodė patirtis, šie sprendimai tik laikinai pristabdė šlaitų deformacinius procesus ir, kas svarbiausia, vykstant deformaciniams procesams, ardomi pagrindiniai geologiniai kalno sluoksniai.“⁹

⁶ Ten pat.

⁷ Ten pat.

⁸ Gedimino kalno tvarkybos finansinė našta užkrauta muziejui. (2016 m. liepos 21 d.). Prieiga per internetą: <https://sa.lt/gedimino-kalno-tvarkybos-finansine-nasta-uzkrauta-muziejui/>

⁹ Gedimino kalnas žiemos išbandymams dar neparengtas. (2016 m. lapkričio 2d.). Prieiga per internetą: <https://sa.lt/kulturos-ministras-susirupino-gedimino-kalno-bukle-ziemos-metu/>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Cituojant arba naudojant šį šaltinį, nuoroda į Nacionalinę biblioteką yra būtina. Šioje apžvalgoje pateikiamas turinys nėra oficiali Nacionalinės bibliotekos nuomonė.

LNB / IAS / R / 2024-12-30 / Psl. 3 iš 9
© Nacionalinė biblioteka, 2024. / Слава Україні!

Gedimino kalno tvarkymo situacija sukėlė ir tarpinstitucinį konfliktą. Tuometinis Vilniaus meras Remigijus Šimašius raštu kreipėsi į kultūros ministrą ir Gedimino bokštą bei kalną prižiūrinčio LNM direktorę, darsyk prašydamas pateikti jam išsamią informaciją apie kalno būklę ir pristatyti veikslių planą kalno avarinei būklei likviduoti. Gegužės 15 d. Vyriausybės pasitarime buvo pristatytas Gedimino kalno šiaurinio šlaito nuošliaužos padarinių likvidavimo projektas, o pagal pateiktą projekto įgyvendinimo grafiką iki 2016 m. spalio mėnesio nuošliaužos padarinių likvidavimo darbai jau turėjo būti užbaigti, tačiau to neįvyko. Meras pabrėžė, kad Vilniaus miesto savivaldybė teigia esanti pasirengusi suteikti reikalingą pagalbą kalno tvarkymo darbams, tačiau liepos mėnesį posėdžiavusi savivaldybės ekstremaliųjų situacijų komisija nematė reikalo skelbti ekstremalios situacijos dėl Gedimino kalno.¹⁰

Dėl nestabilios šlaitų būklės Gedimino kalno prieigos buvo uždarytos lankytojams dar 2016 m. gruodį, kitų metų vasarį jau buvo sumontuota nuolatinė posvyrių ir poslinkių stebėjimo sistema, kuri itin jautriai reaguoja į menkiausias statinių ir kitų konstrukcijų posvyrius ar jų pakitimus.¹¹

2017 metų birželį LNM paskelbė, kad buvo gauti Gedimino kalno šiaurės vakarų šlaito (1-osios dalies) techninio tvarkymo darbų projekto ekspertizės ir galutinis ekspertizės aktai. Ekspertizė yra privaloma visiems iš biudžeto lėšų įgyvendinamiems projektams. Numatoma rangos darbų pirkimo vertė buvo 3 mln. 188 tūkst. eurų. Vertinimą atlikusi viešoji įstaiga „Kultūros paveldo išsaugojimo pajėgos“ nustatė, kad „įmonės „Rekreacinės statybos“ parengtas projektas (projekto vadovas architektas Rimas Grigas) atitinka Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatas. Akte pažymima, kad projekto rengimo metu atlikti taikomieji tyrimai, avarijos grėsmės pašalinimo, konservavimo, restauravimo, remonto sprendiniai užtikrina valstybės saugomų objektų vertingųjų savybių išsaugojimą.“¹²

Tuomet jau buvęs kultūros ministras Birutis kalno tvarkymo procesų eiga nebuvo patenkintas ir išsakė kritiką: „Viešųjų pirkimų tarnyba pranešė, kad tvarkymo darbų pirkimai dar net nepradėti, o procedūra trunka apie 2 mėnesius. Vadinasi, ši vasara kalno tvarkybai yra prarasta. O šunys kariami ant Vilniaus savivaldybės, kuri prie kalno neprileidžiama per patrankos šūvį – rezervato teritorija, miestui nevalia, dar ko pridirs! Ar dar yra kita tokia Europos valstybė, kuri taip atsainiai žiūri į savo svarbiausius simbolius? Ir dar Piliakalnių metais? Likus keliems mėnesiams iki Valstybės 100-mečio iškilmių? Gal užsirašom pas estus į patriotizmo kursą?“¹³

Kalno būklė ir toliau prastėjo, ypač po vasarinių liūčių sukeltų besikartojančių nuošliaužų. Birželio 29 d. Vilniaus savivaldybė paskelbė ekstremalią situaciją, tai leido Gedimino kalno tvarkybai naudoti lėšas iš valstybės rezervo fondo. Taip pat Vilniaus meras Šimašius nusiuntė laišką generalinei prokuratūrai. Laiške buvo prašoma ištirti visas aplinkybes, kurios galėjo turėti įtakos tuometinei kalno būklei, ir nustatyti, ar įvairiais laikotarpiais šalia kalno vykdyta ūkinė veikla neprisidėjo prie Gedimino kalno šlaito slinkimo.¹⁴ Merui kilo abejonių, ar kalno būklei įtakos neturėjo 2003 m. Gedimino kalne įrengtas funikulierius, taip pat pačioje Gedimino kalno papėdėje 2002 m. – 2009 m. vykdyti stambūs statybos darbai, t. y. atstatinėti istoriniai Valdovų rūmai. Tuometinio mero įsitikinimu, buvo būtina reikalauti atsakomybės iš asmenų, kurie sudarė sąlygas susiklostyti esamai situacijai. Rašte taip pat nurodoma, kad „Kyla abejonių, ar buvo tinkamai pasiruošta atstatymo darbams (parengti visi reikiami dokumentai, planai, atlikti tyrimai ir t. t.), kaip ir dėl to, ar, siekiant sumažinti fizinį poveikį aplink esantiems kultūros ir gamtos paveldo objektams, buvo laikomasi specialių moksliniais tyrimais paremtų reikalavimų (jei tokie buvo nustatyti), jau vykdant pačius statybos darbus. Manytina, kad svarbu ištirti visas išdėstytas aplinkybes ir nustatyti, ar galimai netinkamai, pažeidžiant teisės aktų reikalavimus, vykdoma ūkinė veikla neprisidėjo prie Gedimino kalno šlaito slinkimo.“¹⁵

Generalinė prokuratūra, išnagrinėjusi gautą Šimašiaus raštą, tyrimą pradėti atsisakė ir pasiūlė Vyriausybei inicijuoti kompleksinį aplinkybių vertinimą. Tik gavusi tokio kompleksinio vertinimo išvadą, prokuratūra būtų galėjusi priimti procesinį sprendimą. Prokuratūros manymu, atsakingos institucijos nebuvo išnaudojusios joms suteiktų teisių ginti viešąjį interesą savarankiškai.¹⁶ Iš principo buvo atsisakyta veltis į tarpinstitucinius ginčus.

2017 m. pabaigoje dėl avarinės kalno būklės buvo paskelbta valstybinio masto ekstremali situacija.¹⁷

2016–2017 m. laikotarpiu Gedimino kalno būklei pradėjus blogėti, pradiniam etape buvo atlikti tik skubūs avarinės būklės šalinimo darbai. Kad būtų galima pradėti ilgalaikius kalno tvarkymo darbus, reikėjo užsakyti detalius kalno tyrimus. Esant

¹⁰ Gedimino kalno tvarkyba vis dar – „pasistumdymų“ objektas? (2016 m. spalio 14 d.). Prieiga per internetą: <https://sa.lt/gedimino-kalno-tvarkyba-vis-dar-pasistumdymu-objektas/>

¹¹ Gedimino kalno šlaituose – poslinkių stebėjimo sistema. (2017 m. vasario 15 d.). Prieiga per internetą: <https://sa.lt/gedimino-kalno-slaituose-poslinkiu-stebejimo-sistema/>

¹² Po kelių ekspertizių pritarė Gedimino kalno šlaitų tvarkybos projektui. (2017 m. birželio 7 d.). Prieiga per internetą: <https://sa.lt/po-keliu-ekspertiziu-pritarta-gedimino-kalno-slaitu-tvarkybos-projektui/>

¹³ Ten pat.

¹⁴ Dėl Gedimino kalno būklės paskelbta ekstremalioji situacija: pavojus gresia Aukštutinei piliai. (2017 m. birželio 29 d.). Prieiga per internetą: <https://sa.lt/del-gedimino-kalno-bukles-paskelbta-ekstremalioji-situacija-pavojus-gresia-aukštutinei-piliai/>

¹⁵ Vilniaus miesto savivaldybė. (2017 m. birželio 29 d.). Dėl viešojo intereso gynimo ir ikiteisminio tyrimo pradėjimo (Dėl slenkančio Gedimino kalno šlaito). Nr. A51-43296/17 (3.3.2.17-12). Prieiga per internetą: <https://vilnius.lt/wp-content/uploads/2018/07/Mero%20ra%C5%A1tas%20Generalinei%20prokurat%C5%ABrai.pdf>

¹⁶ Generalinė prokuratūra kaltų dėl Gedimino kalno padarytos žalos negali nustatyti be „kompleksinio vertinimo“. (2017 m. liepos 13 d.). Prieiga per internetą: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/generaline-prokuratūra-kaltu-del-gedimino-kalnui-padarytos-zalos-negali-nustatyti-be-kompleksinio-vertinimo-56-825496?utm_medium&utm_medium

¹⁷ Dėl Gedimino kalno skelbiama ekstremali situacija valstybės mastu. (2017 m. gruodžio 18 d.). Prieiga per internetą: <https://diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/ketina-del-gedimino-kalno-skelbti-ekstremalia-situacija-valstybes-mastu-842435>

avarinei situacijai, biurokratiniai formalumai apsunkino kalno tvarkybos darbus, kurie reikalavo skubių sprendimų. Iškilio tarpinstitucinis konfliktas tarp Vilniaus savivaldybės ir Kultūros ministerijos, viešojoje erdvėje buvo reiškiami abipusiai kaltinimai. Generalinė prokuratūra, gavusi mero Šimašiaus laišką, kuriame prašoma išsiaiškinti, kas atsakingas už tuometinę kalno būklę, tyrimą vykdyti atsisakė.

4. Gedimino kalno tvarkybos darbai 2018–2020 m.

Gedimino kalną administruojantis LNM dar 2017 m. užsakė kalno inžinerinius, geologinius ir geotechninius tyrimus, tačiau, Viešųjų pirkimų tarnybos (VPT) požiūriu, skubiai skelbtas 363 tūkst. eurų vertės konkursas vykdytas su pažeidimais, nesuteikiant galimybių pateikti pasiūlymų, kol galiausiai planų organizuoti tyrimus (laikiniai) atsisakyta. VPT nuomone, muziejus neturėjo organizuoti konkurso skubos tvarka neskelbiamų derybų būdu. Ypatingą konkurso skubą, anot VPT, paneigia ir tai, kad buvo kviečiami penki tiekėjai, o tai sudaro galimybę teikti pretenzijas, ginčytis teismuose ir užvilinti procesus. Be to, muziejus taip pat nepateikė pakankamai informacijos tam, kad bendrovės galėtų pateikti pagrįstus pasiūlymus.¹⁸

Muziejaus vadovė Kulnytė pakeitė pirminę poziciją ir BNS tvirtino, kad reikiami tyrimai bus atliekami tik rengiantis kapitaliniam kalno tvarkymui. LNM direktorė taip pat pripažino, kad viešieji pirkimai nėra įprasta muziejaus funkcija, todėl jie strigo, nes kaskart tekdavo konsultuotis su teisininkais.¹⁹

2018 m. svarbiausias atliktas Gedimino kalno darbas buvo šiaurės-vakarų šlaito sutvarkymas, kuris kainavo 3 mln. eurų, o atliktų darbų garantija siekė 10 metų.²⁰

Lietuvos geologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos (LGT) vadovė Jolanta Čyžienė griežtai sukritikavo Gedimino kalno tvarkymo darbų eigą. Pasak jos, už kalną atsakingas LNM jos tarnybai žinių apie vykdomus darbus neteikia ir nekreipia dėmesio į LGT pasiūlymus. Čyžienė taip pat stebėjosi, kad Gedimino kalno tvarkybos darbams suteikiama tik 10-ies metų garantija. Tarnybos vadovė pabrėžė, kad LGT buvo nušalinta nuo Gedimino kalno tvarkymo darbų 2017 m. pabaigoje, paskelbus ekstremalią padėtį. Tuomet LGT atstovai nebuvo įtraukti į Ekstremaliųjų situacijų komisiją.²¹ Anot Čyžienės, „svarbiausia, kad gabionų šlaitas [šiaurės vakarų-vakarų šlaitas] buvo padarytas be geologinio tyrimo, iš akies. Šiems darbams vykdyti yra būtini geologiniai tyrimai tam, kad būtų nustatyti visi reikalingi statyboms geotechniniai parametrai“.²²

LNM 2018 m. gruodžio 12 d. išplatintame pranešime spaudai Gedimino kalno padėtį apibūdino taip: „Šiuo metu galutinai sutvarkytas Gedimino kalno piliakalnio šiaurės vakarų šlaitas. Lygiagrečiai 2017–2018 m. vykdyti avarijos grėsmės pašalinimo darbai pristabdė likusių šlaitų deformacijas, tačiau yra laikini – skirti būklei stabilizuoti iki bus galutinai parengtas ir įgyvendintas kompleksinis kalno tvarkybos projektas.“²³

Stringantys Gedimino kalno tvarkybos darbai susilaukė ir tuometinės Vyriausybės dėmesio. **Per trejus metus Gedimino kalnui Vilniuje tvarkyti išleista 6,5 mln. eurų, o sutvarkytas tik šiaurės-vakarų šlaitas, kiti laikinai stabilizuoti.** 2019 m. vasario 28 d. laikinai premjerą pavadavęs finansų ministras Vilius Šapoka kreipėsi į Generalinę prokuratūrą, kad būtų įvertinta LGT pateikta informacija dėl galimų pažeidimų naudojant lėšas Gedimino kalnui tvarkyti. Vyriausybės kanclerio Algirdo Stončaičio teigimu, prokurorų buvo prašyta apginti viešąjį interesą, jeigu ras tam pagrindo.²⁴

Sausio 31 dieną gautos Lietuvos geologijos tarnybos išvados. Tarnybos nuomone, dalis atliktų darbų negali turėti įtakos stabilumui, dokumentacija pateikiama neobjektyvi ir nepilna. Taip pat keliamos abejonės dėl lėšų panaudojimo efektyvumo, racionalumo ir apskaitos.

Prokuratūra ir vėl tyrimo nepradėjo: „Neturinti teisinio pagrindo kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo tvarkant Gedimino kalną Vilniuje. Neatlikus kalno inžinerinių geologinių ir geotechninių tyrimų nėra galimybių įvertinti atliktų darbų tikslingumo bei tinkamumo ilgalaikėje perspektyvoje, o be to prokuratūra negali įvertinti Gedimino kalno sutvarkymo darbų teisiniu aspektu“.²⁵

¹⁸ Dėl slenkancio Gedimino kalno tyrimo konkurso – priekaištai. (2018 m. balandžio 26 d.). Prieiga per internetą:

<https://diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/del-slenkancio-gedimino-kalno-tyrimo-konkurso-priekaisai-861288>

¹⁹ Geologijos tarnyba stebisi, jog Gedimino kalnas tvarkomas be būtinų tyrimų. (2018 m. gegužės 2 d.). Prieiga per internetą:

<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/211166/geologijos-tarnyba-stebisi-jog-gedimino-kalnas-tvarkomas-be-butinu-tyrimu>

²⁰ Sutvarkytas didžiausią pavojų kelęs Gedimino kalno šlaitas. (2018 m. lapkričio 14 d.). Prieiga per internetą: <https://sa.lt/sutvarkytas-gedimino-kalno-siaures-vakaru-slaitas/>

²¹ Vaiškūnas, J. (2018 m. gruodžio 19 d.). Gedimino kalnas pavojuje jau 2 metus, o politikai vis dar svarsto kas už ką atsakingas. Prieiga per internetą:

<https://alkas.lt/2018/12/19/gedimino-kalnas-pavojuje-jau-2-metus-o-politikai-vis-dar-svarsto-kas-uz-ka-atsakingas-video/>

²² Skandalingas Gedimino kalno tvarkymas – atsisakė šveicarų paslaugų ir pasamdė savus. (2019 m. sausio 28 d.). Prieiga per internetą:

<https://diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/skandalingas-gedimino-kalno-tvarkymas-atsisake-sveicaru-paslaugu-ir-pasamde-savus-898806>

²³ Vaiškūnas, J. (2018 m. gruodžio 19 d.). Gedimino kalnas pavojuje jau 2 metus, o politikai vis dar svarsto kas už ką atsakingas. Prieiga per internetą:

<https://alkas.lt/2018/12/19/gedimino-kalnas-pavojuje-jau-2-metus-o-politikai-vis-dar-svarsto-kas-uz-ka-atsakingas-video/>

²⁴ Skėrytė, J. (2019 m. balandžio 24 d.). Laukia atsakymo, ar racionaliai panaudoti pinigai Gedimino kalnui tvarkyti. Prieiga per internetą:

<https://diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/laukia-atsakymo-ar-racionaliai-panaudoti-pinigai-gedimino-kalnui-tvarkyti-911158>

²⁵ Skėrytė, J. (2019 m. balandžio 27 d.). Prokurorui pritrūko duomenų imtis viešojo intereso gynimo dėl Gedimino kalno. Prieiga per internetą:

<https://diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/prokurorui-pritruko-duomeny-imitis-viesojo-intereso-gynimo-del-gedimino-kalno-911614>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Cituojant arba naudojant šį šaltinį, nuoroda į Nacionalinę biblioteką yra būtina. Šioje apžvalgoje pateikiamas turinys nėra oficiali Nacionalinės bibliotekos nuomonė.

LNB / IAS / R / 2024-12-30 / Psl. 5 iš 9
© Nacionalinė biblioteka, 2024. / Слава Україні!

Tačiau skandalai, susiję su Gedimino kalno tvarkybos darbais, tuo nesibaigė. 2019 m. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba (FNTT), vykdžiusi platų tyrimą dėl mokesčių slėpimo statybų sektoriuje, išaiškino statybų sektoriuje veikiančią bendrininkų grupę, kuri galimai į valstybės biudžetą nesumokėjo 600 tūkst. eurų PVM ir pelno mokesčių. Į šią schemą buvo įtraukti ir Gedimino kalno rekonstrukcijos darbus atliekantys subrangovai, kurių bendrovėje nelegaliai dirbo statybininkai iš Ukrainos ir Baltarusijos.²⁶

2019 m. pabaigoje paaiškėjo Gedimino kalno galutinio sutvarkymo projektavimo konkursą laimėjusi įmonė – „Hidroterra“. Projekto vertė siekė 2,18 mln. eurų. Konkurse sulaukta dviejų dalyvių. Jų pasiūlymus vertino Lietuvos geologijos tarnybos, kelių universitetų, Vilniaus savivaldybės, Kultūros ministerijos, muziejaus atstovai. Laimėjusi įmonė dalyvavo ankstesniuose Gedimino kalno darbuose – jie pasitelkti rengiant kai kurias šiaurės vakarų šlaito ir piliakalnio aikštelės tvarkybos darbų projektų dalis. **Tuo metu tvarkybos darbus buvo planuojama baigti iki 2022 m.**²⁷

Svarbus postūmis įvyko 2020 m. gegužės 25 d., tuomet Centrinė projektų valdymo agentūra (CPVA) ir LNM pasirašė projekto „Lietuvos nacionalinio muziejaus paslaugų plėtra Vilniaus piliavietėje“ sutartį, kuria užtikrintas Gedimino kalno ilgalaikių tvarkybos darbų pradžiai reikalingas finansavimas. **Pranešta, kad projektui skirta 13 mln. eurų suma, iš kurių beveik 11 mln. eurų sudaro ES struktūrinių ir investicijų fondų lėšos.** Lėšos bus panaudojamos ne tik kalno tvarkybos darbams, bet ir turistinei Gedimino kalno infrastruktūrai gerinti ir vystyti, naujoms kultūros paslaugoms sukurti. Vienu pagrindinių ir didžiausių darbų turėjo būti pietrytinio šlaito ir gynybinės sienos ilgalaikis sutvarkymas. Tačiau ir šis sumanymas strigo (apie tai kitame skyriuje).²⁸

2020 m. buvo baigti metus trukę išsamūs geologiniai tyrimai. Muziejaus Investicijų, projektų ir turto valdymo skyriaus vedėjas Vaidas Petrokas, atsakingas už kalno tvarkymo eigą, BNS teigė, kad šie geologiniai tyrimai nacionalinę svarbą turinčiame kalne buvo patys sudėtingiausi kada nors atlikti Lietuvoje. Anot jo, remiantis tyrimų rezultatais sukurtas trijų dimensijų (3D) kalno modelis leis inžinieriams ir geologams parengti techninį projektą. Petrokas nurodė: „Geologiniai tyrimai buvo viena iš pagrindinių ir sudėtingiausių dalių – ištirti visą kalną, kokia jo struktūra. Tam padaryta 15 gręžinių nuo pat kalno viršaus iki, populiariai tariant, kalno pado: šeši jų – vertikalus gręžiniai, devyni buvo skersuoti pjūviai. Tai, galima sakyti, buvo patys sudėtingiausi geologiniai tyrimai, atlikti Lietuvoje.“²⁹

Apibendrinant, 2018–2020 m. tvarkant Gedimino kalną buvo užbaigti geologiniai ir archeologiniai tyrimai (jų metu rasti 1863–1864 m. sukilimo dalyvių palaikai), o taip pat sudaryta sutartis su galutinius tvarkybos darbus turėjusia projektuoti įmone „Hidroterra“. Atkurtas kalno šiaurės-vakarų šlaito reljefas, įrengta vandens drenavimo sistema, atlikti avarijos grėsmės šalinimo, požeminio tunelio išėjimo konservavimo, šlaito apželdinimo ir kiti darbai. Sutvarkyta šiaurinė atraminė siena su parapetu ir senojo arsenalo vakarinio korpuso galinė siena. 2020 m. pasirašyta 13 mln. eurų ES investicijų fondų lėšomis finansuojama sutartis su CPVA, sutartyje buvo numatytas ne tik paties kalno tvarkymas, bet ir LNM muziejaus infrastruktūros objektų plėtra.

Visgi visą šį periodą kalno tvarkybos darbų istoriją lydėjo ir įvairūs skandalai. 2018 m. Viešųjų pirkimų tarnyba užginčijo LNM skubos tvarka rengtą kalno geologinių tyrimų konkursą. Šios idėjos LNM administracija atsisakė, dėl to sulaukė Lietuvos geologijos tarnybos kritikos. Išsamūs kalno tyrimai buvo užbaigti 2020 m. pabaigoje.

2019 m. Vyriausybės kanceliarija prašė Generalinės prokuratūros išsiaiškinti, ar Gedimino kalno tvarkybos darbai vykdomi skaidriai ir nešvaistant lėšų. Prokuratūra kaip ir 2017 m. tyrimą pradėti atsisakė, motyvuodama, kad negali teisiniu aspektu įvertinti tvarkybos darbų kokybės. Galiausiai, FNTT pareiškė įtarimus vienam iš Gedimino kalną tvarkiusių subrangovų už tai, jog įmonė nelegaliai samdė Baltarusijos ir Ukrainos piliečius bei slėpė mokesčius.

Nesklendus viešųjų pirkimų organizavimas ir užtrukę geologiniai bei archeologiniai tyrimai buvo pagrindiniai veiksniai, dar labiau nukėlę Gedimino kalno galutinių tvarkybos darbų datą. Pagal pirminį planą kalnas turėjo būti sutvarkytas iki 2022 m., tačiau jau tuomet spaudoje buvo pranešama, kad darbai vėluos.

5. Gedimino kalno tvarkybos darbai 2021–2024 m.

2021 m. vasarį jau trečią kartą buvo pratęsta valstybės lygio ekstremalioji situacija dėl Gedimino kalno. Operacijų vadovu paskirtas kultūros ministras Simonas Kairys. Jis pakeitė šias pareigas ėjusį buvusį kultūros ministrą Mindaugą Kvietkauską. Pirmiausia ir toliau buvo siekiama užtikrinti neatidėliotiną tvarkybos darbų vykdymą ir finansavimą. LNM su UAB „Rekreacinė statyba“ dar 2020 m. liepos mėnesį pasirašė 50 tūkst. eurų vertės rangos darbų sutartį. Ši sutartis užtikrino muziejui

²⁶ FNTT: Gedimino kalną tvarkiusi įmonė priklausė grupuotei. (2019 m. birželio 6 d.). Prieiga per internetą: https://www.15min.lt/verslas/naujiena/nt-ir-interjeras/nekilnojamosis-turtas/fntt-gedimino-kalna-tvarkiusi-imone-priklause-grupuotei-973-1155754?utm_medium

²⁷ Jačasukas, I. (2019 m. rugpjūčio 19 d.). Paaiškėjo, kas imsis toliau tvarkyti slenkantį Gedimino kalną. Prieiga per internetą: <https://diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/paaiskejo-kas-imsis-toliau-tvarkyti-slenkanti-gedimino-kalna-926776>

²⁸ Gedimino kalno tvarkybos darbų pradžia – beveik 13 mln. eurų. (2020 m. gegužės 25 d.). Prieiga per internetą: <https://cpva.lt/naujienos/gedimino-kalno-tvarkybos-darbu-pradzia-beveik-13-mln-euru>

²⁹ Jačasukas, I. (2020 m. spalio 1 d.). Geologai Gedimino kalną tyrė metus: ar pagaliau pavyks sutvirtinti šlaitus? Prieiga per internetą: <https://diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/geologai-gedimino-kalna-tyre-beveik-metus-ar-pavyks-sutvirtinti-slaitus-988265>

galimybę laiku ir operatyviai reaguoti į ekstremalios situacijos pokyčius, jeigu ateityje tokių pasitaikytų.³⁰ Vyriausybė 2021 m. iš rezervo fondo kalnui tvarkyti papildomai dar skyrė 514,9 tūkst. eurų sumą.³¹

2021 m. rudenį turėjo prasidėti ir Gedimino kalno ilgalaikio sutvarkymo I-ojo etapo darbai. Muziejaus skaičiavimu, buvo tikimasi visus reikiamus leidimus gauti iki vasaros ir rudenį pradėti darbus. Visgi atsirado biurokratinių kliūčių, kurios projekto vystymą sustabdė. **Pasak LNM investicinių projektų ir turto valdymo skyriaus vedėjo Vaido Petroko, kalnui tvarkyti naudojamos ES struktūrinės lėšos, tad CPVA paprašė pateikti ir statybos darbų leidimą, nors įmonė „Hidroterra“ laikėsi nuomonės, kad leidimo nereikia.** Petrokas komentuodamas pridūrė, kad: „Projektuotojo ir agentūros nuomonės šiuo klausimu skiriasi, tačiau muziejus, siekdamas ateityje išvengti problemų, paprašė pateikti statybų leidimą arba atsakingų institucijų išaiškinimą, kad toks leidimas numatomiems tvarkybos darbams nėra būtinas.“³²

Rugsėjo 29 d. LNM paskelbė, kad siekiama nutraukti sutartį su projektavimo konkursą laimėjusia „Hidroterra“. Petrokas teigė, jog tvarkybos darbams buvo gautas leidimas, tačiau kilus įtarimų, kad dalis darbų turėtų būti klasifikuojami kaip statybos darbai, mokėjimai įmonei buvo sustabdyti, projektą įvertino ir CPVA, klausimas svarstytas tarantis su Kultūros bei Aplinkos ministerijomis. Kreiptasi ir į **Valstybinę teritorijų planavimo ir statybų inspekciją, kuri konstatavo, kad projekte statybos darbų yra, todėl jiems reikia gauti leidimą.** Muziejaus atstovo pranešime teigiama: „Praėjusių metų rudenį buvo baigtas projektavimas, projektuotojai padarė techninį projektą, tačiau klasifikuodami darbus, praktiškai 100 procentų visus darbus priskyrė tvarkybos, t. y. paveldosaugos darbams. <...> Projektuotojas dėl tos nesumokėtos dalies laikė, kad jis darbus atliko visa apimtimi ir kreipėsi į teismą dėl muziejaus tam tikro neveikimo“³³.

Petrokas tvirtino, kad muziejus skelbs naują konkursą atlikti darbams, **„kurių projektuotojas nesugebėjo užbaigti. Visas procesas buvo sudėliotas tiek tiksliai, kad negavus leidimo ir nebaigus projektavimo, iškyla didelė rizika, kad muziejus praras 10 mln. eurų, skirtų tvarkyti kalnui“.**³⁴

Įmonė „Hidroterra“ kategoriškai nesutiko su LNM reikalavimu perkvalifikuoti tvarkybos darbus į statybos darbus ir dėl sustabdytų mokėjimų už projektavimo darbus pateikė 584 tūkst. eurų ieškinį teismui. Taip pat įmonė tvirtino, kad savivaldybė ir Kultūros paveldo departamentas (KPD) jau pateikė savo atsiliepimus pritardami jų pozicijai, jog statybą leidžiantis dokumentas nėra reikalingas įgyvendinti Gedimino kalno sutvarkymo darbus. „Hidroterra“ vadovas Darius Kalesnykas teigė: „Turėdami mums palankius Vilniaus miesto savivaldybės bei už tokio tipo objektų apsaugą atsakingo Kultūros paveldo departamento išaiškinimus ir kalno tvarkymo leidimus, nematome kito būdo, kaip tik ginti savo interesus teisme“.³⁵

Anot bendrovės, **projektuojant darbus buvo laikomasi paveldosaugos tvarkymo reglamento, gauti reikiami leidimai dėl kalno tvarkymo darbų, kuriuos išdavė KPD pritariant Vilniaus savivaldybei.** KPD birželį pateiktoje išvadoje nurodė, kad projekte numatyti darbai „atitinka tvarkybos darbų rūšis ir vykdomi pagal specialiąsias technologijas, vertingųjų savybių turinčiuose kultūros paveldo objektuose“, taip pat pabrėžta, kad **tvarkybos darbams statybą leidžiantys dokumentai neišduodami.**³⁶

Savo ruožtu LNM pranešė siekiantis nutraukti ilgalaikių Gedimino kalno tvarkymo darbų projektavimo sutartį su „Hidroterra“, **kadangi bendrovė nesutinka dalies projekte suplanuotų darbų perkvalifikuoti į statybos darbus, kaip to prašo Statybos inspekcija.**³⁷

Įmonės vadovas Kalesnykas laikėsi pozicijos, kad „Hidroterra“ laiku įvykdė pagrindinį sutarties tikslą – **parengė Gedimino kalno tvarkybos projektus visa apimtimi, gavo tvarkybos leidimus.** Įmonės vadovo nuomone: **„Pagal juos [parengtus projektus] Lietuvos nacionalinis muziejus gali be kliūčių užsakyti tvarkybos darbus Gedimino kalno išsaugojimui. Deja, šie leidimai jau 10 mėnesių guli kažkur muziejaus „stalčiuose“.** Būtų tikrai apmaudu, jei dėl biurokratinių priežasčių specialistų padaryti unikalūs tiriamieji ir projektavimo darbai nueitų veltui. Mums mesti kaltinimai yra vienareikšmiškai nepagrįsti. <...> dėl nepagrįstų perteklinių muziejaus reikalavimų Lietuvos simbolio sutvarkymas neišvengiamai užsitęs.“³⁸

Naujoji LNM direktorė dr. Rūta Kačkutė, komentuodama susidariusią situaciją, išdėstė LNM poziciją: „Iki vasaros diskutavome, kokių leidimų reikia. <...> Buvome pasiryžę nubraukti 120 tūkst. eurų delspinigių su sąlyga, kad bus gauti visi leidimai, bet „Hidroterra“ ėjo kitu keliu, jie mus padavė į teismą už 400 tūkst. eurų neišmokėjimą, kurių nepervedėme, nes

³⁰ Jaruševičiūtė, G. (2021 m. liepos 6 d.). Paskirtas ekstremaliosios situacijos operacijų vadovas dėl Gedimino kalno. Prieiga per internetą: <https://diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/vyriausybe-skirs-ekstremaliosios-situacijos-operaciju-vadova-del-gedimino-kalno-1005234>

³¹ Masiokaitė-Liubinienė, A. (2021 m. birželio 28 d.). Vyriausybė Gedimino kalnui tvarkyti skyrė daugiau kaip pusę milijono eurų. Prieiga per internetą: <https://diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/vyriausybe-gedimino-kalnui-tvarkyti-skyre-daugiau-kaip-puse-milijono-euru-1031913>

³² Jačauskas, I. (2021 m. vasario 26 d.). Gedimino kalno ilgalaikius tvarkymo darbus planuojama pradėti rugsėjį. Prieiga per internetą: <https://diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/gedimino-kalno-ilgalaikius-tvarkymo-darbus-planuojama-pradeti-rugseji-1013629>

³³ Jačauskas, I. (2021 m. rugsėjo 29 d.). Nacionalinis muziejus siekia nutraukti sutartį su Gedimino kalno darbų projektuotojais. Prieiga per internetą: <https://diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/nacionalinis-muziejus-siekia-nutraukti-sutarti-su-gedimino-kalno-darbu-projektuotojais-1045147>

³⁴ Ten pat.

³⁵ Projektuotojai nesutinka su Nacionalinio muziejaus reikalavimais, prašo 580 tūkst. eurų. (2021 m. rugsėjo 30 d.). Prieiga per internetą: <https://diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/projektuotojai-nesutinka-su-nacionalinio-muziejaus-reikalavimais-praso-580-tukst-euru-1045276>

³⁶ Ten pat.

³⁷ Ten pat.

³⁸ Ten pat.

negavome to, ką pirkome pagal sutartį, – visų leidimų. **Ekspertai nesutaria, kokių leidimų reikia šiuo atveju, mes esame įkaitai.**³⁹

2023 m. vasario mėnesį teismas pripažino, kad LNM neteisėtai vienašališkai nutraukė sutartį su „Hidroterra“ ir įpareigojo muziejų sumokėti likusią 525,3 tūkst. eurų dydžio skolą bei 59,7 tūkst. eurų delspinigių. Muziejus su šiuo sprendimu nesutiko ir nuosprendį apskundė aukštesnės instancijos teismui. Nuosprendžio apskundimas motyvuojamas tuo, kad prašoma išaiškinti paveldotvarkos reglamento traktavimo dviprasmybes, dėl kurių gali kilti neaiškumų ir ateityje. Pasak Petroko: „Manome, jog būtent dviprasmiškas darbų traktavimas pagal galiojančius tvarkybos ir statybos darbų reglamentus, t. y. šių darbų sąveika ir atskyrimas įmonės „Hidroterra“ rengtame projekte ir yra esminis šios bylos klausimas. Atsakymo, kaip elgtis tokioje situacijoje, reikia ne tik mums, nes panašios problemos tvarkantiems kultūros paveldo vertybes užprogramuotos ir ateityje.“⁴⁰

Balandžio mėnesį Apeliacinis teismas ankstesnį verdiktą paliko galioti. Muziejaus atstovas teigė, jog pakartotinai teismo sprendimo LNM neskųs ir priteistą sumą sumokės, **nes teismo verdiktas atvėrė kelią naudoti bendrovės parengtą projektą ir projektavimo tvarkybos reglamentavimą pripažino pakankamu. Tai reiškia, kad papildomi statybos darbų leidimai laikomi pertekliniais.** Muziejaus advokatui teko apgailėstauti: „Gaila, kad aiškiam sprendimui prireikė tiek laiko, kuris kainavo ir pinigais – **ES lėšos, numatytos kalno tvarkymui, neturint aiškumo ir teismo sprendimo turėjo būti persikirstytos kitiems projektams,** tačiau dabar jau galėsime nedelsdami judėti su kalno tvarkymo darbais“.⁴¹

Naujausiais duomenimis, 2024 m. Gedimino kalno tvarkymui paskirta 15 mln. eurų – ši suma numatyta 2025–2027 metų valstybės biudžeto projekte. Dar 8 mln. eurų muziejus prašo ant kalno lankytojus keliančio keltuvo rekonstrukcijai. Seimo Kultūros komitetas pritarė šiam prašymui ir pasiūlė finansavimą keltuvo rekonstrukcijos darbams paskirstyti per 2025–2027 metus, kitamet skiriam 725,7 tūkst. eurų, 2026 metais – 3 mln. ir 2027 metais – 4,2 mln. eurų. Kairio teigimu, suplanuotų 15 mln. eurų turėtų užtekti pirmajam kalno tvarkymo darbų etapui. Ministras pridūrė: „Pirmasis etapas yra esminis, nes jis sprendžia pagrindines problemas šlaito, kuris yra pavojingiausias. Pamatų stiprinimas taip pat patenka į šią sumą“.⁴²

Taip pat pranešama, kad papildomai kalno šlaitų nuošliaužoms tvarkyti iš rezervo fondo Vyriausybė skyrė daugiau kaip 436 tūkst. eurų. Šių lėšų reikėjo sumokėti už vasarą atliktus stebėsenos sistemų darbus, laikinų laiptų remontą, po smarkios liūtis liepą atsiradusios nuošliaužos pietvakariniame šlaite padarinių ir už neatidėliotinos avarijos grėsmės pašalinimo darbus.⁴³ 2024 m. tvarkybos darbai dar nebuvo pradėti.

Apibendrinant, 2021–2023 m. Gedimino kalno ilgalaikių tvarkybos darbų procesas įstrigo dėl teisinių ginčų tarp LNM ir projektavimo darbus turėjusios atlikti įmonės „Hidroterra“. Teisinis ginčas kilo dėl biurokratinės painiavos. Buvo nesutariama, kaip reikėtų klasifikuoti tvarkybos darbus ir ar projektui reikia išduoti papildomus statybos leidimus. Statybos inspekcija nurodė, kad LNM projektui reikalingi statybos leidimai, bet rangovas „Hidroterra“ vadovavosi KPD aiškinimu, kad papildomai statybos leidimų nereikia.

Galiausiai 2023 m. byla buvo užbaigta ir teismas pripažino, jog LNM sutartį su „Hidroterra“ nutraukė neteisėtai ir įpareigojo muziejų sumokėti likusią 525,3 tūkst. eurų dydžio skolą bei 59,7 tūkst. eurų delspinigių, o taip pat **pripažino, kad papildomų statybos leidimų nereikia.** Dėl teisinio bylinėjimosi kalno tvarkybos darbai atidėti dar trejiems metams, nors per tą laiką 1-asis tvarkybos darbų etapas jau galėjo būti užbaigtas. **2024 m. buvo skelbiamas tvarkybos darbų konkursas, realūs darbai turėtų prasidėti tik 2025 m.**

6. Apibendrinimas ir akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

2016 m. nuošliaužos Gedimino kalne atkreipė visuomenės, žiniasklaidos ir atsakingų institucijų dėmesį į šį istorinį Lietuvos simbolį bei jo tvarkymo darbų reikalingumą. Deja, ši liūdnei pagarsėjusi istorija dar iki dabar neužbaigta.

2016 m. LNM kreipėsi į Lietuvos mokslų akademiją, buvo suburta ekspertų grupė pirminei kalno būklei įvertinti. Pagal ekspertų grupės ataskaitoje pateikiamas rekomendacijas buvo suformuluotas tolimesnių objekto tvarkybos ir nuodugnaus mokslinio tyrinėjimo darbų pagrindas.

2016–2017 m. Gedimino kalno tvarkybos darbų etapas. Pasak ekspertų komisijos ilgalaikio kalno tvarkymo darbams pradėti pirmiausia reikia užsakyti detalius kalno geologinius ir kitus tyrimus. Esant avarinei situacijai, biurokratiniai formalumai apsunkino kalno tvarkybos darbus, kurie reikalavo skubių sprendimų. Iš kilo tarpinstitucinis konfliktas tarp Vilniaus savivaldybės ir Kultūros ministerijos, viešojoje erdvėje buvo reiškiami abipusiai kaltinimai. Generalinė prokuratūra, gavusi

³⁹ Skėrytė, J. (2021 m. gruodžio 8 d.). Gedimino kalno gelbėjimo planas stringa dėl besitęsiančio ginčo. Prieiga per internetą: <https://diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/gedimino-kalno-gelbėjimo-planas-stringa-dėl-besitęsiančio-ginčo-1054694>

⁴⁰ Muziejus nelinkęs mokėti Gedimino kalno tvarkymo projektuotojams, padavė skundą teismui. (2023 m. vasario 6 d.). Prieiga per internetą: <https://diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/muziejus-nelinkes-moketi-gedimino-kalno-tvarkymo-projektuotojams-padave-skunda-teismui-1112946>

⁴¹ Teismas: Gedimino kalno tvarkymo projektuotojams muziejus turės sumokėti 0,5 mln. eurų. (2023 m. balandžio 18 d.). Prieiga per internetą: <https://diena.lt/naujienos/vilnius/nusikalntimai-ir-nelaimes/teismas-gedimino-kalno-tvarkymo-projektuotojams-muziejus-tures-sumoketi-05-mln-euru-1121957>

⁴² Skėrytė, J. (2024 m. spalio 26 d.). Gedimino kalnui tvarkyti trejiems metams numatyta 15 mln. eurų, dar prašoma keltuvui. Prieiga per internetą: <https://diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/gedimino-kalnui-tvarkyti-trejiems-metams-numatyta-15-mln-euru-dar-prasoma-keltuvui-1197509>

⁴³ Ten pat.0

tuometinio mero Šimašiaus laišką, kuriame prašoma išsiaiškinti, kas atsakingas už tuometinę kalno būklę, tyrimą vykdyti atsisakė.

2018–2020 m. Gedimino kalno tvarkymo darbų etapas. Buvo užbaigti geologiniai ir archeologiniai tyrimai (jų metu rasti 1863–1864 m. sukilimo dalyvių palaikai), taip pat sudaryta sutartis su galutinius tvarkybos darbus turėjusia projektuoti „Hidroterra“ įmone. 2020 m. pasirašyta 13 mln. eurų ES investicinių fondų lėšomis finansuojama sutartis su CPVA, sutartyje buvo numatytas ne tik paties kalno tvarkymas, bet ir LMN muziejaus infrastruktūros objektų plėtra.

Visgi visą šį periodą kalno tvarkybos darbų istoriją lydėjo ir įvairūs skandalai. 2018 m. Viešųjų pirkimų tarnyba užginčijo LNM skubos tvarka rengtą kalno geologinių tyrimų konkursą. Šios idėjos LNM administracija atsisakė, dėl to buvo kritikuojama Lietuvos geologijos tarnybos. Išsamūs kalno tyrimai buvo atlikti ir užbaigti 2020 m. pabaigoje. 2019 m. Vyriausybės kanceliarija prašė Generalinės prokuratūros išsiaiškinti, ar Gedimino kalno tvarkybos darbai vykdomi skaidriai ir nešvaistant lėšų. Prokuratūra, kaip ir 2017 m., tyrimą pradėti atsisakė motyvuodama, jog negali teisiniu aspektu įvertinti tvarkybos darbų kokybės. Užtrukęs viešųjų pirkimų organizavimas ir geologinių bei archeologinių tyrimų trukmė buvo pagrindiniai veiksniai, dar labiau nukėlę Gedimino kalno galutinių tvarkybos darbų datą.

2021–2024 m. Gedimino kalno tvarkybos darbų etapas. Darbai buvo nukeliami dėl beveik trejus metus besitęsusių teisinių ginčų tarp LNM ir projektavimo konkursą laimėjusios „Hidroterra“ įmonės. Ginčas kilo dėl papildomų statybos leidimų išrūpinimo (šių leidimų reikalavo Statybų inspekcija), tačiau įmonė, besiremianti KPD išaiškinimu, kad papildomų leidimų nereikia, dėl nesumokėto atlygio už projektavimo darbus muziejų padavė į teismą. **Teismą LNM pralaimėjo, tačiau buvo galutinai išaiškinta, kad papildomų statybos leidimų nereikia ir paruoštą projektą galima įgyvendinti.** 2024 m. buvo paskelbtas naujas rangovo konkursas, o realius ilgalaikės tvarkybos darbus tikimasi pradėti 2025 m.

Į ką atkreipti dėmesį ateityje:

- Kasmetinis kalno avarinės būklės (nuošliaužų) tvarkybos finansavimas iš valstybės rezervo fondo buvo būtinas, tačiau situacijos iš esmės nesprendžiantis veiksmas. Nuo 2017 m. besitęsianti Gedimino kalno ekstremalioji situacija tik paryškina įsisenėjusias struktūrines problemas. Iki šiol nesibaigusios tvarkybos darbų istorijos pagrindinės priežastys – institucinis nesusikalbėjimas bei biurokratinė painiava. 2023 m. apeliacinis teismas paskelbė, kad LNM su projektuotoju „Hidroterra“ sutartį nutraukė vienašališkai ir neteisėtai, o taip pat išaiškino, jog perteklinių statybos leidimų tvarkant Gedimino kalno objektą nereikia. Šis precedentas suteikia progą Seimui sureguliuoti paveldotvarkos reglamento teisinę bazę tam, kad panašių nutikimų būtų išvengta ateityje.
- Šiuo metu kalno būklė yra nuodugniai ištirta ir sudarytas 3D kalno žemėlapis. Turimi duomenys ateityje leis ne tik tinkamai prižiūrėti kalną, tačiau ir iškelti reprezentacinės infrastruktūros (pvz. Aukštutinės pilies) plėtros klausimus.